

EXAMENSARBETE

Våren 2011

Sektionen för Hälsa och Samhälle

Socionomprogrammet

Moral över lag - beslutsfattande dilemman

Författare

Jim Adiléus

Martin Johansson

Handledare

Britt Krantz & Hans Knutagård

Examinator

Alexandru Panican

Abstract

Title: *Moral before law – decision making dilemmas*

Authors: Jim Adiléus and Martin Johansson

Supervisor: Britt Krantz and Hans Knutagård

Assessor:

The purpose of this paper has been to reach a greater understanding in how moral inflicts social workers way of handling everyday situations. In what way, if in any way, moral comes to play a part in the making of decisions. In order to reach this understanding we have interviewed two different groups of social workers which we also later on came to compare . One of the groups contained six interviewees and the other group contained five interviewees. Both of these groups were in the ages between 27 – 52. To shed some light over this phenomenon did we use two theoretical perspectives, first Kant's morale theory and second, consequentialistic utilitarianism theory.

As a result from the interviews we've made, we came to an understanding that the meaning of morale and in what way it can be applied in the everyday work differs between these two professional groups. One of the greater conclusions we came to make, is that one key role is the differences between both work environments, both on a social and a structural level.

Keywords: Morale, Morale dilemma, law, social workers, welfare officer, decision making

Innehållsförteckning

Abstract	0
Förord	5
Inledning.....	6
1 Syfte och frågeställningar	10
1.2 Syfte	10
1.3 Frågeställning.....	10
2 Definitioner.....	11
3 Bakgrund	12
4 Tidigare forskning.....	13
5 Metod och metoddiskussion	17
5.1 Vinjetter	17
5.1.1 Tillvägagångssätt för vinjetten.....	19
5.1.2 Etiska övervägande vid vinjetten	20
5.2 Vetenskaplig utgångspunkt och val av metod.....	21
5.2.1 Urval och bortfall	22
5.2.2 Intervjuprocessen	23
5.2.3 Intervjuerna	24

5.2.4	Hantering av data.....	26
5.2.5	Etiska överväganden	26
5.2.6	Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet.....	27
5.2.7	Avgränsningar	29
6	Teoretiska perspektiv	30
6.1	Utilitarismen	31
6.2	Kant's moralteori	32
7	Resultat och resultatdiskussion.....	35
7.1	Tema 1: Lagar, regler och lagtolkning	35
7.1.1	Del 1	36
7.1.2	Sammanfattning: Tema 1 del 1.....	36
7.1.3	Del 2	37
7.1.4	Sammanfattning: Tema 1 del 2.....	37
7.1.5	Egna reflektioner Tema 1.....	38
7.1.6	Resultatdiskussion Tema 1.....	39
7.2	Tema 2: Moralens betydelse	40
7.2.1	Sammanfattning och reflektion Tema 2	40
7.2.2	Resultat diskussion Tema 2.....	41
7.3	Tema 3: Moralens överförbarhet	42
7.3.1	Sammanfattning Tema 3.....	43

7.3.2 Egna reflektioner.....	43
7.3.3 Resultatdiskussion Tema 3.....	43
7.4 Tema 4: Moral eller lag i beslutsfattande?	44
7.4.1 Sammanfattning Tema 4.....	45
7.4.2 Egna reflektioner.....	45
7.4.3 Resultatdiskussion tema 4	46
8 Slutsats	47
9 Litteraturlista.....	49
Bilagor.....	51
Bilaga 1.....	51
Bilaga 2.....	55
Bilaga 3.....	57
Bilaga 4.....	59
Bilaga 5.....	62

Förord

Detta arbete var en intressant och väldigt lärorik process. Vägen fram till ämnet var inte den enklaste men en nödvändig del i att komma fram till något som vi fann meningsfullt för oss att undersöka.

Vi vill också rikta ett tack till våra intervjupersoner, utan er hade denna studie inte varit möjlig. Inte minst vill vi tacka våra handledare Hans Knutagård och Britt Krantz, på Högskolan i Kristianstad. Utan era insiktsfulla vägledningar hade vi aldrig blivit klara. Vi vill avslutningsvis också tacka våra familjer som ställt upp på alla möjliga vis under den här processen.

Inledning

Under vår socionomutbildning har vi kommit i kontakt med människor som arbetar med och för andra människor, detta både genom litteratur samt under mer praktiska förhållanden som under vår Verksamhetsförlagda utbildning (VFU). Dessa kontakter och erfarenheter har öppnat ögonen på oss för hur olika vi resonerar och ser på saker i vårt samhälle. Olikheter som vi studerat ligger såväl bland de studenter vi delat föreläsningar och litteratur med som hos de yrkesverksamma socialarbetare vi kommit i kontakt med. Att det finns lika många åsikter som det finns människor som tittar på ett och samma "problem" var något vi ofta upplevde. Bland annat i de sammanhang där samtliga röster gjorde sig hörda, exempelvis vid mindre grupparbeten om 3-6 personer.

Trots att den personliga moralen och oliktankande mellan oss studenter och de yrkesverksamma socialarbetarna som vi kommit i kontakt med, var moral och dess betydelse inte det ursprungliga ämnet vi tänkte studera eller göra någon undersökning på.

För att göra vårt fördjupningsarbete så meningsfullt som möjligt för både oss själva och dess läsare, tog vi kontakt med en kurator på en ungdomsmottagning för att diskutera ämnen som denne ansåg vara aktuella och relevanta. Resultatet av denna kontakt kom att bli det ämne vi först valde att inrikta oss på, nämligen hur svårapplicerad sexualbrottslagen är på ungdomar i sexuellt aktiva förhållanden. Detta i de fall då ungdomarna befann sig på olika sidor om åldern för byxmyndighet. Kuratorn ansåg att lagen i en del fall inte var det rätta att följa då han ansåg att det skulle vara till större skada för hans klient.

I ett tidigt stadium av vår litteratursökning kom vi i kontakt med Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) och några av deras artiklar. I de artiklar som fångade vårt intresse fanns en röd tråd, det handlade om oroliga föräldrar. Föräldrarnas oro grundade sig i de relationer

som deras barn befann sig i och främst då de sexuella relationer de hade med en äldre eller yngre partner. Relationerna som föräldrarna uttryckte oro för grundade sig i att barnen befann sig på olika sidor av byxmyndig ålder, det vill säga att ett av barnen var under femton år och det andra barnet i relationen var över femton år. Föräldrarnas oro var av olika natur, huruvida deras barn begick eller blev utsatt för ett sexualbrott i lagens mening. Några av föräldrarna hade själva försökt tyda lagen men såg svårigheter i hur den skulle tolkas. Det som några av föräldrarna såg var att relationerna deras barn befann sig i skulle kunna sluta i att en av parterna dömdes till fängelse.

Att det rådde problematik vid tolkning av lagstiftningen gällande ungas sexuella relationer då den ena av parterna var under femton år blev allt tydligare.

För att undersöka saken vidare läste vi domar från Tingsrätten där liknande fall, som nämndes i RFSU's artiklar, bordlagts. I några av de fall vi läste stod det klart att lagen inte gick att utläsa som svart eller vitt, där fanns faktorer som påverkade utfallen av domarna. Det gick inte heller att finna en tydlig röd tråd mellan de olika domarna. Vad vi kunde utläsa var att i de fall det blev fällande dom var barnen i närliggande ålder till varandra, på båda sidorna av femtonårsgränsen, då dömdes det till Sexuellt utnyttjande av barn Brb 6:5 och inte till Våldtäkt mot barn BrB 6:4. Det som dock inte definierades var hur stor åldersskillnad det kan vara och ändå räknas till närliggande ålder.

Kontakten med den kurator vi tidigare vänt oss till återupptogs. Detta för att höra om det fanns några riktlinjer i deras bedömningar av snarlika fall de kommer i kontakt med, liknande de vi läst från Tingsrätten. Kuratorns svar tolkade vi som att lagtexten inte alltid är applicerbar på verkligheten. Det var många faktorer som spelade in vid bedömning, till exempel hur ungdomarna mår i relationen? Kan någon av ungdomarna komma till skada på grund av den relation som de tillsammans lever i? Skulle det vara direkt destruktivt för deras

kommande kärleksliv att hävda lagen i första hand utan att se till hur de mår? Ligger barnens bästa i betraktarens ögon eller i lagstiftning som tillkommit för att skydda dem?

De frågor som lyftes fram vid vår kontakt med kuratorn lämnades endast här som exempel på reflektioner kring problemområdet och kom inte att besvaras av oss.

Det var efter denna kontakt med kuratorn som vi insåg vad vi ville undersöka, nämligen de eventuella moraliska svårigheter som kan förekomma inom socialt arbete.

Den första kontakt vi tog med respondenter var genom en vinjett som skickades ut, vars syfte var att se hur olika yrkesgrupper hanterar situationer/möten med sexuellt aktiva ungdomar, där den ena ungdomen är under 15 år och den andra ungdomen är över 15 år, med andra ord på båda sidor om "byxmyndig åldern". Anledningen till att vi valde just vinjett som medel för datainsamling var att vi genom detta sätt skulle kunna nå flera yrkesgrupper inom socialt arbete och att detta kunde ske på väldigt kort tid genom att vi via mail skickade vinjettarna till samtliga deltagare samma dag. Svaren från respondenterna visade att det fanns stor variation i tolkning av problematiken som beskrivits i vinjetten. Det visade sig även vara två yrkesgrupper som, enligt oss, visade tydligare förståelse och gav utförligare svar på den typ av situationer som beskrevs i vinjetten. Dessa yrkesgrupper var kuratorer samt socialsekreterare. Orsaken till att dessa två yrkesgrupper utkristalliserades kan bero på olika faktorer som exempelvis: Hur vi valde att formulera våra frågor, situationsbeskrivningen i vinjetten, åldersgruppen som vinjetten vände sig till, för att nämna några potentiella anledningar till utfallet.

Det var först när vi återigen satt på vår kammare som vi insåg vad som egentligen hade sagts. Tolkningen vi gjorde av vad som sagts var att om kuratorn ansåg att lagen missgynnade klientens välbefinnande så valde denne att se förbi lagen. Det var vad som kändes och tycktes som fick bli måttstocken för rätt och fel. När vi reflekterade över vad

kuratorn svarat och därtill de data vinjetten genererat, återkopplade vi detta till de frågor vi funderat över genom utbildningen. Vi upplevde att det precis som under våra grupparbeten i skolan fanns lika många svar i en specifik situation som det fanns individer och fallet var detsamma bland socialarbetare ute på fältet. I vår strävan efter att finna ett svar på vad detta kan bero på, började vi fundera kring moralens betydelse vid bland annat beslutsfattande i socialt arbete.

Vårt arbete tog då en ny riktning med moralen i centrum. Detta bestämde vi oss för att utforska närmare tillsammans med de två yrkesgrupper, socialsekreterare och kuratorer, som vi ansåg gett oss mest intressanta svar.

1 Syfte och frågeställningar

1.2 Syfte

Syftet med vår studie var att få en ökad förståelse av moralens inverkan på socialarbetaren beslutsfattande. För att få en uppfattning om detta fenomen valde vi att lyfta fram socialarbetarens egna upplevelser och tankar kring moralens betydelse i deras vardagliga arbete. Vi ville nå en bredare förståelse för om olika yrkesgrupper inom socialt arbete skiljer sig åt i synen på moralens betydelse i deras arbete. I vårt fall begränsade vi denna jämförelse till två yrkesgrupper inom socialt arbete, nämligen kuratorer och socialsekreterare.

1.3 Frågeställning

Hur förhåller sig socialarbetaren till sin moral och vilken inverkan får den vid ett beslutsfattande?

Skiljer sig de två yrkesgruppernas, kuratorer och socialsekreterare, syn på moral?

Hur ser socialarbetaren på sin moral i yrkesrollen?

Kan moralen gå före lagar och regler vid beslutsfattande för de båda yrkesgrupperna?

2 Definitioner

Moral: Uppfattning om rätt och orätt. En individs eller en grupp moral visar sig i vad de gör eller underlåter att göra. (www.ne.se)

Moraliskt dilemma: "En tvekan inför olika handlingsalternativ" (www.ne.se)

Socialarbetare, för att definiera socialarbetaren behövde vi definiera socialt arbete:

"Socialt arbete verkar för social förändring, problemlösning i mänskliga relationer, för empowerment och frigörelse med syfte att främja människors välfärd. Med utgångspunkt i teorier om mänskligt beteende och sociala system verkar socialt arbete i de områden där människor samspelar med sin omgivning. Principer om mänskliga rättigheter och social rättvisa är grundläggande för socialt arbete." (International Federation of Social Workers, 2001).

Med socialarbetare avsåg vi personer som var aktiva inom socialt arbete och som eftersträvade det som vi lät definiera ovan. Dessutom stramade vi ner vår definition till socialarbetare med titlarna socialsekreterare samt kurator.

3 Bakgrund

Lundquist L. (1991) skriver att några standardutformningar av moraliska problem knappast finns. Olika författare arbetar med skilda utgångspunkter och kommer fram till olika slutsatser. Detta var något vi kom underfund med i vårt sökande efter litteratur kring ämnet moral och dess bakgrund.

Tester K. (2000) skriver om att vara moralisk inte alltid innebär att man är en god medborgare. Omständigheter kan göra att dessa två kan befinna sig långt ifrån varandra. Ibland kan det vara svårt att beskriva en individ som ond eller god då omständigheterna kan rättfärdiga personens handlingar. Enligt Tester K. (ibid.) säger historien oss vad som är gott och vad som är ont och att vi inte skulle kunna ha någon uppfattning om detta om det inte var för vårt arv. Redan som barn utvecklas moralen hos individen. Exempel på vad som har studerats är barns uppfattning om rättvisa och hur deras moralutveckling kan se ut Bergling. K (1984).

4 Tidigare forskning

Kohlbergs moralutvecklingsmodell

Lawrence Kohlberg skrev i sin doktorsavhandling om moralutveckling, som kom att bli hans stora genombrott. Han beskriver i sin teori sex stycken utvecklingsstadier människan genomgår. Han hävdade också att denna utveckling är densamma hos både pojkar och flickor och i alla länder. Lundquist. L (1988)

Enligt Kohlberg. L (1969) bestod människors moraliska utveckling av tre nivåer och sex stadier:

I. Prekonventionell nivå: fokus på straff och belöningar

- (1) Orientering mot lydnad och straff, bakomliggande syften har ingen betydelse.
- (2) Större fokusering på belöningar; enkla former av ömsesidighetsresonerande.

II. Konventionell nivå: fokus på beröm och klander

- (3) Sen barndom, orientering mot sökande efter andras godkännande.
- (4) Tidig ungdom, orientering mot lagar/regler och ordning.

III. Postkonventionell nivå: moral som abstrakta principer

- (5) Kontraktualistisk orientering, betonande av vikten att komma överens om regler inom gruppen.
- (6) Orientering mot universella principer, central roll för det egna samvetet.

För vår problematisering var stadierna 3 till 6 de mest relevanta och därför ville vi förklara dessa något närmare. I den konventionella moralens stadium, alltså stadierna 3 och 4, gäller det att leva upp till förväntningar omgivningen har på oss och skapa en trygg stabilitet och ordning i familj, grupp och nation. Det är alltså ett sociocentralt perspektiv individen utvecklar och konsekvenser inte bara för en själv, utan också för familjen och nationen, vägs in i den moraliska bedömningen. Kohlberg menade att man i stadium 3 har en strävan att

”mena väl” och man vill leva upp till den stereotypa individen som ska ”vara snäll” och visa respekt och tacksamhet. Man får alltså låta sina egna intressen stå till sidan och snarare se till känslor och förväntningar som är gemensamma för gruppen. I stadium 4 i människans moralutveckling handlar det om lag och ordning genom att göra sin plikt och upprätthålla den sociala ordningen. I detta stadium förklarar Kohlberg något som rör vårt moraliska dilemma. Nämligen att när man har en plikt som har med människolivet att göra, vilket en socialarbetare har, kan det finnas undantag i detta stadium i den moraliska utvecklingsprocessen. Regler som uppställts av samhället är överordnade individens behov, vilket formar en hierarki. En regel kan komma i konflikt med en social plikt och konflikten som riskerar att uppstå i vår problematik är att man å ena sidan ska ha förståelse för individen och vilja göra rätt för honom eller henne och å andra sidan följa lagen. Socialarbetaren ställs inför att välja att följa en utav två regler, vilket kan leda till att något som är moraliskt riktigt att göra i situationen ändå blir fel i lagens mening.

För att vidare förklara den moraliska utvecklingen enligt Kohlberg. L (1969) går vi vidare till stadium 5 och 6 som ingår i den principiella moralutvecklingen. I stadium 5 fortsätter diskussionen om moraliska och legala synpunkter och svårigheten att integrera dem med varandra. Detta stadium syftar till att handla efter största möjliga nytta för så många som möjligt. Människans personliga värderingar och åsikter vägs in för att försöka komma fram till gemensamma överenskommelser och till en lagstiftning som accepteras och blir gällande för samhället. Stadium 6, som har en orientering mot universella principer, beskriver att människan kan höja sig över regler och andras förväntningar. Människan är i sig mål och bör behandlas där efter.

Traditionsstyrda och inifrånstyrda individer

I Tester. K (2000) *”Sociologi och moral”* beskrivs två typer av människan nämligen traditionsstyrda och inifrånstyrda individer. Riesman. D (1999) diskuterar detta djupare i sin bok *”Den ensamma massan”*.

Riesman. D (1999) menar att inifrånstyrda individer är en produkt av tillbakagången av traditionsstyrddhet. Genom det han kallar avtraditionalisering har denna nya karaktärstyp vuxit fram. Den traditionsstyrda individen beskrivs som innehavare av en roll eller plats i en värld som den personen upplever som omöjlig att förändra. Riesman. D (1999) menade att den inifrånstyrda samhällstypen förändrades genom det västerländska samhället som växte fram under renässansen och reformationen. Detta var ett samhälle som präglades av större valmöjligheter och initiativkraft, vilket gjorde att individer kunde leva ett liv utan en tydlig traditionsstyrddhet.

Som traditionsstyrd individ påverkas denne mycket av de olika maktrelationerna som finns i samhället, så som bland annat mellan de skilda ålders- och könsgруппerna, mellan klaner, kaster och yrkesgrupper. Riter, rutin och religion fyller syftet att vägleda den traditionsstyrda människan Tester. K (2000).

Den ökade personliga rörligheten, den intensiva expansionen och de större valmöjligheterna samhället gav, födde den nya karaktärstypen: Den inifrånstyrda individen. Tester. K (2000) skriver att en sådan individ socialiserades och blev socialt, kulturellt och geografiskt rörlig. Vidare skriver han att karaktärstypen behövde vidmakthålla den sköra balansen mellan de krav som livsmålen ställer och den yttre miljöns tryck.

Rapport gällande prioriteringar inom socialtjänsten

Bergmark. Å (1995) belyser genom sin undersökning vilka prioriteringar som görs inom socialtjänsten. Oberoende av vilken yrkesroll som innehas inom socialtjänsten ställs tjänstemannen inför beslut som kommer att innebära prioriteringar, något som är ständigt återkommande. En stor del av prioriteringarna, enligt Bergmark, handlar om situationer där konflikter kan uppstå mellan klienters intressen och förvaltningens regler eller styrdokument. Konflikterna kan även innefattas av den enskilda handläggarens bedömning gentemot andra människors intressen. Vid beslutsfattande intressekonflikter kan beslut vara

till klientens fördel eller inte, vilket Bergmark lyfter fram som en prioritering. Resultaten i undersökningen visar på att prioriteringar i socialtjänsten kan grundas i de historiska och kulturella sammanhang den uppstår.

Etiska och moraliska aspekter ansåg tjänstemännen vara viktigt vid beslut något som Bergmarks resultat visade att det faktiskt nästan aldrig reflekterades öppet över vid beslutsfattande. I resultatet av undersökningen kunde Bergmark utläsa att moraliska övervägande fanns, detta uttryckte sig framför allt genom synen på vuxna klienter. De vuxna klienterna ansågs vara ansvariga för den situation de befann sig i och därmed ansågs dessa ha mindre rätt till hjälp än andra grupper, på moraliska grunder Bergmark. Å (1995).

5 Metod och metoddiskussion

5.1 Vinjetter

Vi valde att lyfta fram vinjett som metod då detta kom att ha stor betydelse för vilken riktning vårt arbete skulle ta. Utan vinjetten hade inte processen sett ut som den kom att göra. Svaren vinjetten gav oss gjorde att moralen hamnade i centrum och blev utgångspunkt i vårt arbete. Detta tillsammans med att vi genom vinjetten fick kontakt med våra respondenter gjorde att vi ville presentera vinjetten i vår metod då den blev väsentlig för vår process.

I ett tidigt stadium av vårt arbete fick vi indikationer på att det rådde svårigheter vid tolkningen av lagen Brb 6 kap 5 §. För att ta reda på vilken yrkesgrupp inom socialt arbete som bäst skulle kunna förmedla svårigheterna valde vi vinjettmetoden för att urskilja de olika grupperna ifrån varandra.

Vår vinjettstudie bestod av en vinjett som kan beskrivas som korta historier som i detta fall skriftligt beskrev två situationer för våra respondenter. Dessa korta historier efterföljdes av frågor som vi ville få besvarade. Vinjetten vi valde att använda oss av, tog vi fram tillsammans med en kurator på en ungdomsmottagning i Skåne. Vinjetten var en kombination av vad denna kurator hade upplevt samt det vi valde att inkludera för att innefatta både lagstiftning och moral.

Den grupp inom socialt arbete vi ansåg uttrycka mest förståelse för de moraliska dilemman så som vi beskrivit dem, var yrkesgruppen kuratorer och socialsekreterare. Det föll sig därför naturligt att det var just dessa yrkesgrupper vi kom att fokusera resterande arbete på.

Som hjälp vid utformandet av vinjetten med följdfrågor använde vi oss av Ulla Jergeby's publikation om vinjettmetoden av Socialstyrelsen (1999).

Vi valde att hålla detta avsnitt kort, detta då vinjetten inte utgjorde en huvudsaklig del av vår studie utan endast fyllde syftet att få fram den yrkesgrupp som vi ansåg vara bäst för vårt fortsatta arbete.

Vi var medvetna om att det slutgiltiga valet av representanter, kuratorer och socialsekreterare, kunde vara grundat i att vinjetten till stor del var reflektioner av en kurators upplevelser vilket då påverkade utfallet. Socialsekreterarna gav oss också fylliga svar som vi ansåg vara intressanta för vår studie. Detta kan grunda sig i att de stött på liknande situationer i sitt arbete till skillnad från de resterande respondentgrupperna. Eftersom dessa inte stöter på sådana ärenden i någon större utsträckning i sitt dagliga arbete som vår fiktiva berättelse berör, blev vinjetten för dessa respondentgrupper kanske rent hypotetiska historier att sätta sig in i.

Vi bestämde oss för att vinjetten skulle skickas till kuratorer, lärare, barnmorskor, socialsekreterare samt polis. Alla yrkesgrupperna vi valde kommer på något sätt i kontakt med ungdomar som potentiellt skulle kunna innefattas på någon sida av lagen Brb 6 kap 4-5 §§.

Åtta kuratorer: I första hand avsåg vi att kontakta kuratorer som jobbar antingen på skola, inom psykiatri eller på någon av Skånes ungdomsmottagningar.

Fyra lärare: Vid valet av lärare var det de lärare som jobbar med barn i grundskolans högre klasser, sjunde till nionde klass, detta då de i sitt arbete kan komma att hålla sexualundervisning för sina klasser och där de då kan komma i kontakt med elevernas sexuella erfarenheter. Anledningen till att denna grupp blev intressant var att en av

författarna till denna uppsats (Jim Adiléus) själv kommit i kontakt med elever på detta sätt under sin praktik på lärarutbildningen där det uppstod situationer där det framkom att minderåriga elever hade sexuella kontakter med betydligt äldre.

En polis: Polisen fick i vår urvalsgrupp representera "lagen". Vi trodde att polisens bidrag till huruvida man kunde/skulle tolka vår vinjett kom att bringa en spännande kontrast till övriga yrkesgrupper.

Fem socialsekreterare: Socialsekreterare ansåg vi kunde utgöra en viktig del av vårt arbete, dels för att det är en yrkesgrupp som ligger nära vår utbildning samt att vi under vår praktik vid socialkontoret kom i kontakt med situationer som vi ansåg vara av intresse att titta närmare på.

Två barnmorskor: Då barnmorskor kan komma i kontakt med unga som vill ha preventivmedel ansåg vi att även denna grupp skulle kunna hamna i situationer där vår fråga skulle kunna besvaras.

5.1.1 Tillvägagångssätt för vinjetten

Respondenterna till vår vinjettdel tog vi först kontakt med via telefon. Vi hoppades att detta sätt att ta kontakt skulle vara lättare att ta till sig än om vi valt att försöka nå ut via mail eller brev. Vi fick vid denna telefonkontakt möjlighet att beskriva både vårt tilltänka arbete, frivilligheten vid ett deltagande, samtycket, konfidentialitet samt oss själva och anledningen till att vi skrev detta arbete.

När väl den första kontakten var tagen skickade vi ut vinjetten via mail tillsammans med följebrev. Till polisen fick vi dock inte tillstånd att maila direkt utan var tvungna att skicka brev. Brevet fick vi skicka för skanning hos polisen i Malmö där de i sin tur vidarebefordrade

vårt brev till vår respondentgrupp.

Förutom vår kontaktinformation innehöll följebrevet en kort beskrivning av vårt arbete, om oss själva, syftet med studien samt en förklaring om frivilligheten vid deltagandet, samtycke och konfidentialitet.

Vinjetten skickades ut via mail till samtliga respondenter vid samma tillfälle med undantag av polisen på grund av deras säkerhetsbestämmelser.

5.1.2 Etiska övervägande vid vinjetten

Vi informerade respondenterna om att vi skulle komma att koda den data vi samlade in. Vi berättade vidare att vi inte skulle komma att skriva ut deras namn eller i vilken kommun de arbetar i något material som obehöriga kunde komma att få insyn i. Vi erbjöd respondenterna att ta del av vår uppsats när den var klar. Gällande samtycket informerade vi personerna som fick representera de olika arbetsplatserna, både via telefon och via mail där vinjetten överlämnades. I de fall där det valdes att svara på vinjetten som grupp hade vi brister i vår kommunikation med de inblandade, utöver vår kontaktperson, vad gällde upplysningar om samtycke et cetera. Vi var medvetna om att detta kunde påverka de svar som skulle returneras till oss. Detta då vi inte visste huruvida de olika arbetsplatserna främjade fritt tänkande eller om en toppstyrning eventuellt skulle påverka de åsikter som skulle kunna hamna utanför arbetsplatsen. Ett praktiskt problem, enligt Kvale, som är svårt att få insyn i är huruvida den som är chef i sin position kan vara tvingande mot de anställda och trycka på att de skall delta i något som denne finner av vikt Kvale. S (1997).

Kuratoren vi samarbetade med när vi skulle strukturera vår vinjett blev upplyst om att hans/hennes information skulle användas till vår uppsats och vad syftet med denna var. Kuratorn blev också informerad om att varken dennes namn eller i vilken kommun denne arbetar skulle nämnas i uppsatsen. Personen i fråga tog del av den färdiga vinjetten innan vi

skickade ut den till respondenterna och gav sitt samtycke till hur vi skulle använda materialet.

Då vinjetten inte var vår huvudsakliga metod borde den därför inte betraktas som en fullskalig pilot/förstudie. Resultatet av vinjetten blev istället att vårt arbete ändrade riktning och de två representativa respondentgrupperna vaskades fram.

5.2 Vetenskaplig utgångspunkt och val av metod

Den huvudsakliga forskningsmetoden till undersökningen var intervju. Vi ansåg att denna metod lämpade sig bäst då målet var att få en ökad förståelse av moralens inverkan på socialarbetarens beslutsfattande. Vi valde att lyfta fram socialarbetarens egna upplevelser och tankar kring moralens betydelse i deras vardagliga arbete. Vi ville få en djupare förståelse om de två yrkesgrupper inom socialt arbete skiljer sig åt i synen på moralens betydelse i deras arbete

”Om man vill veta hur människor uppfattar sin värld och sitt liv, varför inte prata med dem? I ett intervjusamtal lyssnar forskaren till vad människor själva berättar om sin livsvärld, hör dem åsikter och synpunkter med sina egna ord, få reda på deras uppfattning om den egna arbetssituationen...” Kvale. S (1997) s.9.

Vi ställde oss frågan: Hur resonerar socialarbetaren i sin professionella roll och hur upplever denne moralens påverkan vid beslutsfattande? Detta både i de fiktiva berättelser vi beskrev, men också i hur verkliga situationer eventuellt upplevts och hanterats. Det bästa alternativet för att undersöka detta ansåg vi gjordes via kvalitativ forskningsmetod.

Vi gick in på Kvale. S (1997) linje om att den kvalitativa forskningen har som uppgift att sprida ljus över hur den intervjuade uppfattar och betraktar sin livssituation.

5.2.1 Urval och bortfall

Respondenterna till våra intervjuer bestod av sex socialsekreterare samt fem kuratorer i åldrarna 27 – 52 år. Samtliga respondenterna var yrkesaktiva i Skåne län. Detta geografiska val gjordes då det inte fanns ett tidsmässigt utrymme att söka respondenter i ett större område. Kontakten med våra respondenter togs via mail. Inledningsvis återtog kontakten med de åtta kuratorerna som deltagit tidigare i vår vinjettundersökning. Vi hade redan deras kontaktinformation och vi hade fått ett flertal indikationer på att de gärna ställde upp med mer information om vi skulle behöva. Sex stycken av dessa respondenter visade sitt intresse till att bli intervjuade och de övriga två besvarade inte vårt mail. Om dessa uteblivna svar berodde på tekniska eller personliga problem spekulerade vi inte vidare om.

Den andra yrkesgruppen bestående av socialsekreterare som vi hade för avsikt att intervjua, var det fem socialsekreterare som deltog i vår vinjett. På samma sätt som med kuratorerna återtog kontakten via mail. Då vi ansåg att det fanns en risk för bortfall valde vi att bifoga en förfrågan om det eventuellt fanns en kollega som var intresserad av att delta i vår undersökning, snöbollsurval, se Bryman. A (2011). Samtliga socialsekreterare tackade ja till att delta i undersökningen. Två dagar senare fick vi bekräftat via mail att en av socialsekreterarnas kollegor visat sitt intresse för att delta i undersökningen. Vi valde att kontakta denne socialsekreterare via telefon för att informera om vad undersökningen handlade om, från inledande stund till den punkt undersökningen befann sig då. Deltagandebekräftelse mottogs under detta samtal. Då antalet intervjupersoner var tolv stycken, sex från varje yrkesgrupp, valde vi att inte fortsätta söka efter fler respondenter.

Efter cirka en vecka hade vi mottagit allas svar utom ett. Vi skickade ut en påminnelse och mottog samma dag ett mail som meddelade att denne inte kunde delta på grund av personliga skäl. Det skapade frustration att så långt in i processen möta denna motgång. Vid senare reflektioner över detta diskuterade vi att detta sena avhopp rent av kunde vara relaterat till ämnets, som vi upplevde det, känsliga natur. En inledningsvis negativ känsla vändes till en positiv, kanske var vi något på spåret.

Om vi valt andra respondenter än de som inte redan haft kontakt med oss via vinjetten, om vårt urval bestått av andra kuratorer och socialsekreterare, samt om vi inte haft något bortfall kunde ha påverkat intervjuerna, kunde vi bara spekulera i. Genom svaren på vinjetten hade det getts indikationer på att dessa respondenter kunde bidra med material för en djupare förståelse i ämnet. För trots allt var det just dessa respondenters svar från vinjetten som väckte intresset för vårt nytillkomna ämne, moral. Det kunde inte uteslutas att den tidigare vinjetten påverkade våra respondenter på ett sätt som inte varit möjligt ifall intervjupersonerna inte tidigare varit i kontakt med oss.

5.2.2 Intervjuprocessen

Respondenter skickade via mail även ett bekräftande på sitt deltagande. Att sköta detta på elektronisk väg gjorde det enkelt för oss att få ut vårt följebrev där vi förklarade vad undersökningen skulle komma att handla om samt en beskrivning av våra etiska ställningstaganden Kvale. S (1997) Estimerad tid per intervju beräknades till cirka en timme.

För att underlätta för våra respondenter erbjöd vi oss att komma till deras arbetsplats, detta underlättade även för oss då vi fick tillträde till våra intervjupersoner, förutsatt att platsen låg i Skåne. Att Skåne var en begränsning för våra resor berodde på anledningen att vi inte ansåg oss ha tid för längre resor samt en stram budget. Vårt syfte med att göra intervjuerna på respondenternas arbetsplats var att vi ansåg att det var av vikt att själva intervjun skulle

äga rum på en plats där respondenterna kände sig bekväma. Samtliga intervjuer skedde på respondenternas arbetsrum för att minimera distraherande faktorer.

Innan starten för våra intervjuer hade vi formulerat frågor som vi i huvudsak önskade få besvarade. Dessa frågor hade vi inga krav på att de skulle ställas löpande efter varandra, utan vi ansåg att detta skulle kunna vara hämmande för flytet i själva intervjun. Det hela skulle kännas stressande och vi skulle riskera att få tomma svar på våra öppna frågor om dessa levererades alltför stelt. Robson. C (2002) skriver att man i en halvstrukturerad intervju ska vara beredd på att ändra de nedskrivna frågorna i intervjuande stund. Detta var något vi valde bort efter den första intervjun. Då vi eftersträvade jämförbarhet gick vi efter Brymans linje om att i de fall forskarna vill jämföra material förutsätter det en viss struktur. Strukturen för oss fick bli att hålla oss till ordningsföljden i intervjuguiden i så hög grad som möjligt Bryman. A (2011).

Mötena med våra respondenter inleddes med att de beskrev sin arbetsplats, personerna de kommer i kontakt med och lite kort om hur de jobbar. Vi valde att inte ta fram bandspelaren vid dessa inledande stunder utan försökte använda denna tid till att göra både oss själva och respondenterna bekväma. Penna och papper fanns dock alltid till hands ifall det skulle lyftas fram något redan vid de inledande samtalen som vi kunde komma att uppfatta vara av vikt för den stundande intervjun. På grund av nervositet eller vilken annan faktor det nu må vara, så kom aldrig pennan och pappret till att användas.

5.2.3 Intervjuerna

De elva intervjuerna delade vi på, Martin intervjuade sex personer och Jim intervjuade de fem resterande. Av praktiska skäl så fördelade vi våra respondenter emellan oss så att Martin intervjuade socialsekreterarna och Jim intervjuade kuratorerna. Denna fördelning av respondenter var ett aktivt val. Valet baserade vi på att Martin hade mer erfarenhet av

socialtjänsten och Jim av kuratorer. Att detta kan ha påverkat vårt sätt att gå in i intervjuerna färgade av våra tidigare erfarenheter, håller vi som en möjlighet. I efterhand har vi reflekterat över hur eller om detta påverkat utfallet av intervjuerna. Resultatet hade kanske varit annorlunda om vi intervjuat den grupp vi haft minst förförståelse om.

Tidsmässigt höll sig intervjuerna till den tid vi tidigare estimerat, cirka en timme. De intervjuer som utmärkte sig i tid var våra första. För oss båda var dessa första intervjuer 15 – 20 minuter kortare än vad vi räknat med. Troligtvis var det osäkerheten som infann sig, både över själva användandet av inspelningsinstrumentet och över den ovana intervjusituationen.

Med två dagar tills dess att vi båda skulle hålla i nästa intervju var det viktigt för oss att betrakta våra egna insatser i de intervjuer vi just haft men även för att kunna ge varandra feedback och tips. Att jämföra vårt inspelade material och i detta skede att lyssna på oss själva och varandra var givande. Framför allt genom att vi insåg att vi missat vissa viktiga detaljer i det som sagts, där vi inte följde upp med frågor på ett sätt som skulle kunna ge intervjun ett större djup. Vi var båda överens om att vårt stora problem i de första intervjuerna var just att vi inte lyssnat tillräckligt utan var mer oroade över hur vi skulle formulera nästkommande fråga. Bryman. A (2011) påpekar vikten av att vara exempelvis lyhörd för vad som sägs, låta respondenten tala till punkt utan att bli avbruten med en ny fråga och så vidare. Detta för att nämna ett par punkter där vi brast. Att vi lyfte upp bristerna till ytan påverkade hur vi genomförde de kommande intervjuerna, en förbättring märktes efter varje avslutad intervju.

Inledningsvis vid varje intervjutillfälle informerade vi respondenterna om samtycket, att det rådde en frivillighet vid deltagandet samt att det när som helst gick att dra sig ur. Vårt syfte med studien klargjorde vi och besvarade frågor kring den i de fall de uppstod. Vi förklarade även hur vi skulle hantera den data som skulle komma att genereras samt hur vi skulle hålla deltagande och omnämnda personer oidentifierbara för alla som inte var aktiva vid skrivandet av själva arbetet Kvale. S (1997).

5.2.4 Hantering av data

Efter varje intervju skrev vi ner vad som sagts, vi valde att ta denna tidskrävande renskrivning efter varje tillfälle då vi fortfarande hade intervjun färsk i minnet. Detta fann vi vara bra då vi kunde lägga till lite anteckningar om hur vi uppfattat intervjun, känslor och stämningar vi tyckt oss uppleva under samtalets gång. För att göra det nedskrivna materialet mer lätthanterligt valde vi att renskriva varje intervju fri från alla "uhm" och andra läten som vi så gärna fyller våra tänkande stunder med.

De data som genererats via ljudupptagningar sparades ner på hårddisk och lösenordsskyddades i så kallade zipfiler. Hårddisken förvarades i sin tur på en plats som var låst vid de tidpunkter inte vi var där. Vad gällde de data som antecknats, det vill säga intervjuanteckningar, dagbok samt de renskrivna intervjuerna, så förvarades även dessa i lösenordsskyddade filer som bara författarna till denna uppsats hade tillgång till, alla anteckningar skedde elektroniskt.

5.2.5 Etiska överväganden

Informationskravet, konfidentialitetskravet, samtyckeskravet & nyttjandekravet

Vi informerade våra respondenter om vad det avsedda syftet med vår studie innefattade Vetenskapsrådet (2002). Som Kvale. S (1997) nämner kan det föreligga en viss risk med att svaren som lämnar respondenten kan vara styrda av viljan att svara korrekt, respondenten kan "förfalska" sina svar för att rädda sitt ansikte eller organisationen som denne representerar.

Vidare informerade vi om att deras deltagande var ett helt frivilligt åtagande som de själva när som helst kunde dra sig ur. Detta framgick både i följebrev, samt muntligen vid varje

intervjutillfälle och även vid de tillfällen kontakten knöts via telefon. Inför intervjuerna påtalade vi också att om respondenterna kände obehag eller av andra anledningar inte ville svara på någon av frågorna så gick det bra att hoppa över den specifika frågan. Vidare informerade vi om hur vi skulle komma att hantera insamlad data både under och efter pågående arbete, det vill säga att den var oåtkomlig för obehöriga Vetenskapsrådet (2002). All privat data som kunde röja någon respondents identitet skulle med andra ord inte redovisas Kvale. S (1997). Vi försäkrade våra respondenter om att data som skulle komma att genereras vid våra samtal inte skulle komma att användas till något annat eller vid något annat tillfälle utan endast fylla det syfte som vår undersökning krävde. Vi informerade även hur denna insamlade data skulle komma att permanent raderas efter det att arbetet var klart och bedömt.

I intervjuande stund gjorde vi vårt yttersta för att läsa in hur samtalen påverkade våra respondenter. Vi var noga med att försöka läsa den icke-verbala kommunikationen hos våra respondenter via såväl ansiktsuttryck som kroppsspråk för att se om det fanns några tecken på att samtalen medförde någon form av obehag. Vi ville absolut inte riskera att någon av våra respondenter skulle lämna intervjun med en känsla av att denne gjort sig själv en otjänst genom vad som sagts. Det bör tilläggas att vi aldrig fick några indikationer på att detta hände. Dock förekom det tillfällen där respondenterna ville försäkra sig om att det som sagts inte skulle kunna spåras till dem. Dessa kommentarer, bör tilläggas, framkom under mer skämtsamma former men vad gömmer sig inte bakom ett skämt ibland.

5.2.6 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet kan beskrivas som sökandet efter sanning och kunskap inom kvalitativ forskning Kvale. S (1997). Men i ett bredare perspektiv kan validiteten också beskrivas som i vilken utsträckning en metod undersöker vad den är avsedd att söka. Om forskarens observationer verkligen speglar de fenomen som är av intresse. Vi förde noggrant dagbok över varje steg vi tog i vår studie, detta för att inte tappa bort lyckade och positiva framsteg i vårt arbete men

även för att kunna gå tillbaka och se om det var något vi gjort som vi fann mindre lyckat. Dagboken fyllde även den funktionen för oss att se om vi höll oss till ett etiskt korrekt förhållningssätt både till vårt arbete som sådant men också till våra respondenter. Att vi förde dagbok gav oss en tydligare överblick av det vi i vårt arbete avsåg att mäta och om detta infriades. Dagboken betraktade vi som en del av den genererade data och då den innehåller känslig information om våra respondenter så behöll vi den utanför obehörigas access. Vi ansåg även att vi tagit vara på validiteten i vårt sätt att hantera data. Vi har efter varje intervju nedtecknat ordagrant vad som sagts och i de fall det uppstod svårigheter med att tyda vissa svar som respondenterna lämnade, bad vi dem utveckla och förklara närmare vad det var de menade. Vi återkopplade även hur vi uppfattat vad som sagts för att utelämna missförstånd i största möjliga utsträckning.

Under utformandet av våra intervjufrågor vände och vred vi på ord och upplägg för att vi i så stor grad som möjligt skulle eliminera risken för att våra frågor skulle vara ledande Kvale. S (1997). Detta hade vi även i åtanke då vi i intervjuande stund behövde skapa djupare förståelse med hjälp av våra följdfrågor.

Då vi endast kastat lite ljus över hur socialsekreterare samt kuratorer uppfattar sin situation efter det syfte vi arbetade efter kunde vi inte på något sätt generalisera med hjälp av de data som producerades. Detta då antalet respondenter var så lågt som elva stycken. Det skall även understrykas att samma typ av undersökning gjord med samma metod som vi använt oss av med stor säkerhet skulle generera skillnader i data. Detta då det vi undersökte var individer och deras personliga förhållningssätt och värderingar.

5.2.7 Avgränsningar

Grupper

Socialekreterare och kuratorer utkristalliserades ifrån vår vinjett som vi tidigare nämnt. Vi valde att hålla oss enbart till dessa grupper då det gav oss möjligheten att jämföra på ett övergripligt sätt.

Geografisk räckvidd

Vi valde att på grund av tidsbrist och liten budget använda oss av respondenter från ett lättillgängligt närområde, nämligen Skåne.

Ämne

Då huvudspåret i vårt arbete varit moralen, blev det närmaste omöjligt att inte komma in på etiken. Vi valde dock att inte låta etiken få någon närmare beskrivning då vi inte med denna uppsats avsåg att redogöra för den.

Då vårt syfte var att undersöka moralens betydelse för kuratorer samt socialekreterare försökte vi titta på moralens historia ur ett sociologiskt perspektiv. Vi var medvetna om att moral kan betraktas som filosofi, men då vi ville veta mer om moralens betydelse i förhållandet mellan individ och samhälle ansåg vi att det även är sociologi. Några huvudsakliga utgångspunkter vi inte kommer att beröra närmare är exempelvis metaetiken och den normativa etiken. Vi kom inte att undersöka dessa närmre då vårt syfte inte var att fördjupa oss i samspelet mellan etik och moral.

Genus

Vi har inte haft för avsikt att jämföra kvinnligt eller manligt i de uttalanden som gjorts av våra respondenter.

6 Teoretiska perspektiv

Då vårt syfte var att få en ökad förståelse om socialarbetarens beslutsfattande ansåg vi att moralteori var av stor vikt. Vi valde att titta på moralens inverkan på beslutsfattande och där ansåg vi att frågor om rätt och fel var av betydelse. För att belysa beslutsfattandets roll i socialt arbete valde vi att titta på det ur ett moraliskt perspektiv och därför valde vi medvetet bort andra eventuella teorier om beslutsfattande. Då tid var en bristvara för oss ansåg vi också det vara en nödvändig begränsning i vårt arbete.

Rätt och fel är centralt i moralteori, metoder och teorier används för att belysa detta Timmons. M (2002). Vi valde att använda oss av två moraliska teorier i vår studie nämligen utilitarismen och Kants moralteori.

För att klargöra ämnet, moral, kan normativa teorier vara till stor hjälp. Normativa teorier handlar om utvärderande och formulerande av generella uppfattningar om de egenskaper som utmärker riktiga handlingar och teorier om hur man som person bör vara. Vidare kan de normativa teorierna delas in i fyra grupper: Konsekventialistiska teorier, Icke-konsekventialistiska teorier (rättigheter och plikter), Kontraktbaserade teorier och karaktärsdragsteorier Ahlenius. H (2004).

De grupper som för oss blev mest framträdande och av vikt för vårt arbete var de konsekventialistiska och de icke-konsekventialistiska teorierna där utilitarismen och Kant's moralteori ingår. Därför kom övriga inte att utvecklas vidare i vår text. Med konsekventialistisk teori menas att man ser till konsekvenserna av handlingen en individ utför och den vanligaste konsekventialistiska teorin är utilitarismen. De icke-konsekventialistiska teorierna nekar till att det onda eller goda i konsekvenserna utav en handling bestämmer vad som är rätt eller fel. De förnekar också det faktum att reglerna som handlingarna följer kan bestämma om handlingen är rätt eller fel Ahlenius. H (2004).

6.1 Utilitarismen

Moralteorier är teorier som beskriver hur individer i samhället bör handla. Detta är gemensamt för alla moralteorier medan de alla betonar olika komponenter som är viktigast i människans aktioner. Utilitarismen betonar komponenten lycka och då i sammanhanget där man mäter vilken grad och utsträckning individen upplever lycka Rachels. J (1999).

Det engelska ordet *utility* betyder nytta och utilitarismen handlar om att konsekvensen som blir resultatet av en handling ska vara till så stor och god nytta som möjligt för så många som möjligt. Detta studerade Jeremy Bentham och John Stuart Mill som är historiens mest influerade förespråkare till utilitarismen (Ahlenius, 2004). Maximism är ett begrepp som förknippas med utilitarismen eftersom fokus ligger på konsekvenser. Maximism innebär ett maximerande av det goda vilket är en förutsättning i den utilitaristiska teorin eftersom man ska maximera de positiva, goda effekterna handlingen skall medföra Ahlenius. H (2004)

Utilitarismen som teori är alltså en värdebaserad teori där det handlar om att de rätta handlingarna är de som producerar största mängden gott värde. Man jämför olika handlingsalternativ, mäter mängden gott värde handlingen för med sig och väljer det handlingsalternativ som ger mest gott värde och alltså gör mest nytta. Hamnar man i en situation där inget utav handlingsalternativen har något positivt värde alls utan endast negativa konsekvenser mäter man de negativa värdena och handlar efter det alternativ som har minst negativt värde Timmons. M (2002).

Utilitarism kan då tolkas som att alla moraliska förpliktelser kan summeras till en princip. Denna ultimata moraliska princip kan beskrivas som att vi alltid bör göra allt som krävs för att få fram den bästa möjliga balansen av lycka över olycka för alla som kommer att bli påverkade av våra handlingar Rachels. J (1999).

Utilitarism har fått kritik för idén om att allas lycka är lika viktig. Motståndare av teorin menar att det inte går att bortse från att ras, kön och samhällsklasser är betydande till ens

moraliska status. Utilitarismen är kanske mest kontroversiell eftersom den avvisar absoluta moraliska regler som exempelvis lagar. Att bryta reglerna om att inte stjäla eller döda kan accepteras om det innebär att resultatet blir bättre för alla inblandade. Sådana regler är enligt utilitarismen bra att följa då det generellt är det bästa alternativet Rachels. J (1999). Utilitarismen är alltså inte en absolut teori utan problem. Det finns en risk för utnyttjande av människor för att uppnå specifika mål då man enligt utilitarismen kan offra vissa för att göra livet bättre för andra Hedengren. U (2002).

I det sociala arbetet där vår problematik behandlas och lagar ställs mot moral kan denna teori komma att tillämpas. Den handling som utförts av parterna kan ha positiva konsekvenser för individerna trots stridande mot lagen. Att som socialarbetare se att handlingen fått en positiv konsekvens hos individerna, men ändå inte vara tillåten att uppmuntra dessa positiva affekter, skapar ett moraliskt dilemma Ahlenius. H (2004).

Hur socialarbetaren slutligen beslutar är individuellt och olika i de situationer de möter i sitt vardagliga arbete. Skulle socialsekreterare eller kuratorer följa individernas vilja och då bryta mot lagen, skulle utilitarismen som teori motverkas då lagen generellt är det bästa att följa och till störst nytta för så många som möjligt Rachels. J (1999).

6.2 Kant's moralteori

I motsats till utilitarismens teori om att effekterna av lyckan i handlingen är den viktigaste faktorn i moraltänkandet, handlar Kant's moralteori om respekt för människan och sätter detta som en central punkt i sin moraldiskussion Timmons. M (2002). Människan ska inte enbart användas som ett medel, utan som ett ändamål i sig självt Ahlenius. H (2004).

Louden. R B (1992) skriver att Kant egentligen inte trodde på att det fanns något genuint moraliskt dilemma, det finns alltid ett alternativ som är rätt. Det har dock visat sig att moraliska dilemman kan uppkomma, men detta behandlas inte i Kant's moralteori då han inte trodde på att människan någonsin skulle hamna i en sådan situation.

Immanuel Kant är det fullständiga namnet på mannen bakom denna moralteori och enligt denna teori skall handlingar inte göras på grund av en önskan utan snarare av plikt känslan och förnuftet. Kant underströk också att om vi inte kan definiera en annan individs perfektion kan vi inte heller benämna vilka handlingar individen skall göra för att uppnå den Ahlenius. H (2004).

Kants ultimata moraliska princip, kategorisk imperativ, beskrivs som en princip där alla människans förpliktelser och skyldigheter härstammar ifrån Clark. C L (2000). Vilka konsekvenser ditt handlande får är inte det viktiga. Den första formuleringen av Kants kategoriska imperativ var att människan ska handla på sådant sätt att hennes maxim alltid kan gälla som princip i en allmän lag. För att utveckla detta, när du betraktar en specifik handling ska du ställa dig frågan vilken regel du bör använda i ditt tillvägagångssätt Lundquist. L (1991). Detta är handlingens maxim. Till detta måste människan även ställa sig frågan om hon vill att alla, ska kunna ställa sig bakom denne regel. Finns viljan till detta så upphöjs regeln till allmän lag och handlingen är moraliskt rätt Rachels. J (1999). Som ovan nämndes, att människan ska inte enbart användas som ett medel utan som ett ändamål i sig självt, är den andra formuleringen på Kants kategoriska imperativ det vill säga att människan ska inte enbart användas som ett medel, utan som ett ändamål i sig självt Ahlenius. H (2004). Rachels. J (1999) visar ett exempel på detta, enligt följande. Person A behöver låna pengar av sin vän, Person B. Person A vet att det inte är möjligt att betala tillbaka skulden och överväger att ge ett falskt löfte om återbetalning för att lura till sig pengar av Person B. Utifrån Kants ultimata moralprincip är det inte rätt för Person A att låna pengarna även dess syfte är gott eller att denne intalat sig själv att så är fallet. Väljer Person A att ljuga för Person B, för att nå sitt mål, används Person B som ett medel vilket Kant anser vara fel. Genom att säga sanningen gör Person A det rätta, men genom att ljuga ser Person A till konsekvenserna av sin handling vilken strider mot Kants icke-konsekventialistiska moral teori.

Kant diskuterar i sin moralteori kring pliktbegreppet. Detta begrepp är olika beroende på vad man som individ vill uppnå med sitt handlande. Därför bör ingen annan än individen själv

göra sina ändamål fullkomliga eftersom fullkomlighet för en individ i en fråga inte är det mest förnuftiga beslutet för en annan Ahlenius. H (2004).

Vid applicering av detta perspektiv på den problematik vi i detta arbete skildrar tolkar vi det som att förnuftet och plikten socialarbetaren besitter är de faktorer som får bestämma vad som beslutas i en specifik situation. Det krävs också en ödmjukhet gentemot de individer socialarbetaren möter då de inte kan definiera behovet och vad som är det bästa för individen förrän denne själv förklarat det.

7 Resultat och resultatdiskussion

Vi kommer att presentera våra data i fyra olika teman som representerar vad som framkommit under intervjuerna med våra respondenter.

De olika temana är följande:

Tema 1: Lagar, regler och lagtolkning

Tema 2: Moralens betydelse

Tema 3: Moralens överförbarhet

Tema 4: Moral eller lag i beslutsfattande

Våra teman återkopplar vi till vår frågeställning. Citaten vi presenterar har justerats till skriftspråk. Dock har vi inte ändrat på innehållet, utan enbart gjort mindre justeringar för att ge bättre flyt i läsningen. Exempel på ord som vi tagit bort är ord som; så, då, ju och va.

Nedanstående text är det sammanställda resultatet av vårt insamlade empiriska material. Personerna som kommer att representera de olika citaten har i denna text givits figurerade namn. Vi kommer att presentera socialsekreterarna med symbolen (S) och kuratorerna med symbolen (K).

7.1 Tema 1: Lagar, regler och lagtolkning

Följande svar har valts ut av oss då de ansågs vara representativa för lagar, regler och lagtolkning. Intervjusvaren i del två gäller lagstiftningen vi använde oss av, Brb kap 6 4-6 §§§, i intervjuerna för att förtydliga vad vi menar kan vara en svårtolkad lagstiftning, där samtycket som lagen innefattar fått utgöra huvudämnet.

7.1.1 Del 1

Marie 44 (K)

”helt ärligt så går jag nog inte och tänker sådär, att jag nu jobbar efter...ja nån viss lag. Men visst ibland så måste jag försäkra mig om vad som står där. Det finns situationer som kan uppstå under vissa samtal där...ja jag minns ett par tillfälle där jag inte riktigt visste hur jag skulle förhålla mig, då var jag tvungen att be att få återkomma innan jag vågade riktigt ge svar.”

Kina (S) 38

”det är ju faktiskt bedömningar vi gör varje dag, vissa är alltid svårare än andra att tolka men överlag tycker jag inte det är något jag upplever som ett stort problem. Vi tar ju ändå våra beslut tillsammans med arbetsledare även om vi har fullt förtroende att fatta egna beslut. Det är en väldigt intressant och svårtolkad lag som ni kommer med och ärligt talat vet jag inte hur jag skulle ställt mig till den men jag utgår ifrån att lagen går i första hand”.

7.1.2 Sammanfattning: Tema 1 del 1

Socialekreterarna beskriver lagstiftningen som en central del i deras arbete. De utgår från lagen i sina bedömningar och beslut. Lagen beskrivs dels som en trygghet men kan även uppfattas som ett opersonligt redskap i mötet med klienter.

Kuratorerna talar om lagar som något de har att tillgå i sitt arbete men även som en grund att falla tillbaka på om det uppstår oklarheter. Bland de kuratorer vi hade som respondenter var det inte lagen som först kom på tal utan snarare klientens hälsa.

Det finns överlag någorlunda klara direktiv i hur lagstiftningen skall användas.

Socialekreterarna tog även upp det kollegiala stödet som finns att tillgå vid beslutsfattning och tolkning av lagar. Dock påpekas att vissa lagar ger mer eller mindre tolkningsmöjligheter

och att respondenternas strävan efter bästa möjliga resultat för klienten alltid kommer i första hand.

Att lagen innehåller gråzoner som det finns en risk att tolka lite efter humör är något som upprepats vid ett par tillfällen av våra kuratorer. Det är lagar deras arbete i stor utsträckning berörs av och de individer de är avsedda att beröra. Detta medför att det måste till viss del finnas handlingsutrymme då människor är unika precis som många av de situationer de kan komma att befinna sig i.

7.1.3 Del 2

Eva-Lena 42 (K)

“Denna lag är ständigt aktuell för oss och framför allt har den kommit upp nu sista veckan, vi hade ett möte med en åklagare ifrån Malmö tingsrätt som själv hade frågor till hur vi använde just denna lagen i våra möten. Det finns många gråzoner i den lagen som jag ser det och helt ärligt jag har svårt att använda mig av den, det finns så oerhört många aspekter som spelar in...”

Ebet 52 (S)

”är man i en relation och båda känner sig redo för att ha sex och man vet vad det innebär så tror jag att även ungdomar under 15 år kan ge sitt samtycke. Men många känner sig nog mogna än man faktiskt är i den åldern, det kan få så många negativa konsekvenser och enligt lagen finns det ju en 15 års gräns för att ha sex”.

7.1.4 Sammanfattning: Tema 1 del 2

Vi har i detta stycke valt att använda begreppet samtycke som innefattas i lagen BrB 6:4,5 och 6. Begreppet samtycke anser vi vara något diffust detta då det i lagens mening går att sätta en åldersgräns för när en person kan ge samtycke och det inte är mental mognad som

får avgöra förmågan till samtycke. Dock har begreppet en avgörande betydelse för hur denna lag kan komma att tolkas.

För att ta ställning till om någon har förmågan till samtycke, så krävs det att man tittar på de inblandade individerna. Att ta förgivet att man vid en viss ålder uppnått en viss mognad är inget som respondenterna kan ställa sig bakom. Socialsekreterarna beskriver det som en mognadsfråga som inte går att generalisera.

Kuratorerna resonerade om samtycke som något som är baserat på mental mognad. En mognad som infaller olika för alla om ens alls i vissa fall. Att sätta en åldersgräns som är applicerbar på den stora massan är en omöjlighet.

7.1.5 Egna reflektioner Tema 1

Syftet med detta tema var framför allt att lyfta fram i vilken omfattning socialarbetarna använder sig av lagen och då främst i beslutsfattande situationer. Detta då vi anser att det är i en beslutsfattande situation moralen kan komma att avspeglas.

Våra premisser besannades i intervjuerna gällande den frekventa användningen av lagen som styrdokument vid det dagliga arbetet. Lagtolkningen är en central del för båda våra respondentgrupper. En skillnad som är viktig att belysa är att socialsekreterarna oftare har kollegialt stöd i fall behovet skulle uppstå, detta då deras verksamhet bedrivs i arbetsgrupper och det är ofta många socialsekreterare samlade under samma tak. Detta till skillnad från kuratorerna som i många fall kan vara den enda representanten i sitt slag på arbetsplatsen, t ex. en skolkurator eller en kurator på en mindre ungdomsmottagning. En kurator som inte har en rad av kolleger att vända sig till måste helt enkelt finna stöd utanför men kanske främst i sig själv.

7.1.6 Resultatdiskussion Tema 1

Socialekreterarna beskriver lagen som det primära i allt de utför. Detta till skillnad från kuratorerna som beskriver lagen som något de har som grund men som inte utgör huvuddelen av deras dagliga arbete. Lagen används och betraktas alltså olika inom dessa verksamheter. Gemensamt är att lagen är det verktyg båda använder sig av framför allt i de fall oklarheter uppstår. Vad vi dock tycker oss kunna se i intervjuvaren är att socialekreterare oftare använder sig av lagen som ett verktyg i deras verksamhet än vad kuratorerna gör. Vad gäller tolkning av lagen beskriver socialekreterarna det kollegiala nätverket som en viktig del av den dagliga hanteringen av lagstiftningen till skillnad från de mer ensamma kuratorerna då de inte arbetar i grupp.

Om vi väljer titta på detta ur Kants moralteori så ser vi att kuratorer väljer att i specifika situationer göra det som krävs för att fullkomliga sina ändamål. Det vill säga det som kuratorn anser är det rätta. Men i motsats till Kant, tolkar vi det som, anser kuratorerna inte att deras beslut är applicerbar på alla och därmed kan de heller inte upphöjas till allmän lag Lundquist. L (1991). Därför går det inte att använda Kants ultimata moraliska princip, kategorisk imperativ, att människan ska handla på ett sådant sätt att hennes maxim alltid kan gälla som princip i en allmän lag. Genom att det "rätta" beslutet för kuratorerna ofta i slutändan kan härledas till klientens bästa upplever vi som att kuratorerna har ett konsekventialistiskt synsätt. Rachels. J (1999)

Kuratorer och socialekreterare går båda emot Kant och ser till konsekvenserna av sina beslut. Men socialekreterarnas beslut måste generera något som är till nytta för en större population, oavsett vad som skulle anses vara det bästa för den specifika individen. För att återknyta till vår frågeställning: Kan moralen gå före lagar och regler vid beslutsfattande för de båda yrkesgrupperna? Vi tycker oss kunna se att det är kuratorerna som är mest benägna att se till individens bästa och därmed också är de som låter moralen inverka i större utsträckning än lagar och regler. Till skillnad från socialekreterarna som genom sina svar

antyder att de inte alltid kan se till den enskilda individens behov och att lagen då är det verktyg som är bäst lämpat i ett arbete som måste ta hänsyn till många människor.

7.2 Tema 2: Moralens betydelse

Som rubriken avslöjar avser denna del att belysa socialarbetarnas syn på moral genom två representativa intervjuer.

Lotta (S) 45

”moral? Ja vad ska jag säga. Moral för mig är väl att behandla alla människor lika oavsett var dem befinner sig, ekonomiskt eller ja...ingen skillnad mellan rika och fattiga kanske man kan säga lite såna värderingar man burit med sig på nåt vis...”

Georgi 39 (K)

“oj det var ingen lätt fråga, jag tror moral är något man fått med sig redan från när man var liten, lite i hur man ska behandla andra eller så. Men visst sen tror jag väl också att moralen ter sig på ett annat sätt när man blivit lite äldre”

7.2.1 Sammanfattning och reflektion Tema 2

Överlag finner vi ibland våra socialsekreterare att moral inte är något dem reflekterat över i någon större utsträckning. Respondenterna använder ord som rättvis, rätt, fel och lika värda som svar kring moralens betydelse för dem. Genomgående beskrevs moraliska ståndpunkter som ärvda och självklara nästan huggna i sten.

Många av de kuratorer som ingick i studien talade om moral som en ständigt föränderlig del. Dem menade på att under tiden man tog del av människors livsöden så omvärderade dem

lite efterhand, det som tidigare betraktats som helt fel kan få ett nytt ljus och nu hamna i ett moraliskt fack för rätt, för att använda grova termer.

7.2.2 Resultat diskussion Tema 2

Det av samhället sedan långt bak i tiden formulerade värderingar om vad som anses vara rätt och fel, nämligen lagar och regler som i stor utsträckning styr socialsekreterarens sätt att betrakta sin roll. Vad socialarbetarna talade om var moral som en sorts traditionellt tänkande. Detta för oss in på det Riesman beskriver som den traditionsstyrda individen. Med detta menas en person som beskrivs som en bricka i samhället, en bricka som upplever sig oförmögen att förändra det samhälle denne själv är en del på Riesman. D (1999).

Kuratorerna upplevs genom sina svar i våra intervjuer som mer öppna för förändring och betraktar inte sin moral som något statiskt. Därmed inte sagt att moralen ändras vind för våg men de ger ändå sken av att vara beredda att lägga av sina moraliska ok om de motbevisas i sina tidigare föreställningar.

I motsats till den traditionsstyrda människan Tester. K (2000) som kan vara applicerbar på socialsekreterarna, baserat på de svar de gav vid intervjuerna, så kan man beskriva kuratorernas svar som den traditionsstyrda människans motsats. Denna människa benämns som en inifrånstyrd individualist. Den inifrånstyrda människan växte fram ur det västerländska samhället som fortsatt att formats under en längre tid. Detta samhälle kan ha bidragit till att öka individens valmöjligheter och initiativkraft och därmed tagit en motsatt riktning från det traditionsstyrda samhället Riesman. D (1999).

Då vi valt att reflektera över socialsekreterare och kuratorer i ljuset av den traditionsstyrda och den inifrånstyrda individen, så kan vi omsätta detta till ett individ och ett samhällsperspektiv. Vi vill påpeka att vi inte framhäver socialsekreterare eller kuratorer som

traditionsstyrda eller inifrånstyrda individer i allmänhet Riesman. D (1999). Detta baseras endast på hur våra respondenter svarat i intervjuerna och detta behöver inte överensstämma med hur socialsekreterare och kuratorer bedriver sin verksamhet. Vi anser att moral för den, i vårt tycke, traditionsstyrda socialsekreterare är applicerbar och är frukten av ett samhällsligt perspektiv Tester. K (2000). Detta till skillnad från kuratorn med ett individbaserat perspektiv. Vi anser att detta ger oss ett svar på det vi sökte i vår frågeställning: Skiljer sig de två yrkesgruppernas, kuratorers och socialsekreterares, syn på moral?

7.3 Tema 3: Moralens överförbarhet

Hans 29 (S)

”Nej det tycker jag väl inte, alla har väl rätt till sin åsikt. Sen om man blir påverkad av andra eller om jag påverkar andra det vet jag inte. Men det är väl klart att jag tycker andra personer ska tycka som jag för det hade ju underlättat, men det är ju inte särskilt rimligt.”

Eva-Lena 42 (K)

“nä...hur skulle det se ut om alla tyckte samma, tråkigt. Jag vet ju vad jag tycker och visst det kan väl gå emot vad andra tycker, sånt är livet. Sen tror jag väl att man kan mötas, ibland tycker man ju bara olika för att man ser saker och ting från lite olika håll.”

7.3.1 Sammanfattning Tema 3

Överlag tyckte inte socialsekreterarna att det var deras moraliska åsikter som skulle användas som måttstock men samtidigt talade dem om att det var rätt lika åsikter som genomsyrade deras respektive arbetsgrupper. En del av respondenterna ansåg att deras moraliska ståndpunkter var förenliga med vad deras yrkesroll representerar. Representativa åsikter för kuratorerna i denna fråga var att moralen är personlig och baseras på vad var och en har i sitt bagage, att det är en skrämmande tanke att tvinga på någon annan sina moraliska ok.

7.3.2 Egna reflektioner

Vi anser att kuratorer är av ståndpunkten att moralen kan vara personliga och behöver inte alls vara applicerbar på den stora massan för att kunna använda sig av den. Till skillnad från socialsekreterare som vi anser vara av uppfattningen att moraliskt likatänkande är eftersträvat.

7.3.3 Resultatdiskussion Tema 3

Av svaren från kuratorer i denna fråga kan vi utläsa att deras moraliska åsikter och värderingar främst representerar dem själva och inte alltid är överförbara till andra. Det har även lyfts fram att det i vissa fall om alla delade samma moraliska synsätt skulle detta inte bara vara en omöjlighet, då moral är något högst individuellt, utan även ett omoraliskt tankesätt. Med Ahlenius hjälp, i tolkningen kring Kants moralteori, tyder kuratorernas svar på att de inte är av uppfattningen att deras moraliska åsikter inte är överförbara på andra och att det då inte är möjligt att upphöja det till allmän lag Ahlenius. H (2004).

Socialekreterarna går på en annan linje än kuratorerna och menar på att det hade underlättat om många delade deras moraliska synsätt. Detta styrks om vi titta på utilitarismen som tar upp att om individen inte anser att hennes moraliska ståndpunkter bör delas av alla så kan hon själv inte heller behålla denna moraliska ståndpunkt då den betraktas som falsk, omoralisk Timmons. M (2002).

Hur ser socialarbetaren på sin moral i yrkesrollen?

Vi tolkar det som att skillnaden i de svar vi fått mellan de båda yrkesgrupperna baserar sig på hur deras arbetssituation ser ut. Kuratorer arbetar som vi tidigare nämnt ofta ensam utan att ha någon att rådfråga eller ta hänsyn till vid beslutsfattande. Medan socialekreterare ofta arbetar i grupper där det kanske kräver en hänsyn till kollegor dessutom kan det vara flera beslutsfattare inblandade i samma ärende. Detta låter vi stå som svar på vår fråga.

7.4 Tema 4: Moral eller lag i beslutsfattande?

Denise 41 (S)

“jaa, det är väl inte så mycket att orda om lagen är det jag först och främst kommer att rätta mig efter i alla fall om jag vill behålla jobbet. Kanske för tio år sen om det var något jag verkligen brann för men jag skulle nog försöka att genomdriva det lagligt...att det finns specifika fall där man ibland kan känna att man skulle vilja gå den där extra sträckan för att hjälpa eller rätta till, så är det inte hållbart för ett samhälle att insatser sker i nyckfullhet eller efter dagsformen hos dem som har möjlighet att hjälpa. Lagarna är bra riktmärken att följa.”.

Eva-Lena 42 (K)

“oj haha känslig fråga, jag tror nog att man kan se det som att man går sin egen väg i vissa fall, och då menar jag inte att jag struntar i några bestämmelser men jag menar att det finns

rätt stora gråzoner i vissa fall eller så, och det är klart att med ett par andra glasögon skulle det kanske uppfattas som att man kör sitt eget race”.

7.4.1 Sammanfattning Tema 4

Besluten var enligt socialsekreterarna uteslutande grundade i lagstiftning. Respondenterna uttryckte att moral kunde spela in i bedömningar inom lagens ramar, men när slutgiltigt beslut ska fattas måste lagen utgöra grunden.

Socialsekreterarna säger att lagstiftningen går först. Det finns inte möjligheter att vara socialsekreterare och att inte rätta sig efter en gemensam lagstiftning. Även om frågan ställs hypotetiskt menar respondenterna att moraliska ståndpunkter får stå åt sida för lagen i fall dessa skulle komma att stå emot varandra.

Vad gäller kuratorerna i denna fråga så var det både lag och moral det man vände sig till. Några framhävde lagen som ett nödvändigt ont i viktiga beslut andra vägde mer in omkringliggande faktorer berörande klientens hälsa. I de fall där det uppenbarligen skulle göra mer skada än nytta att endast anknyta till lagen, skulle de söka alternativ för klientens bästa.

7.4.2 Egna reflektioner

Frågan om moral eller lag ställer vi hypotetiskt, detta väljer vi att göra då vi anser att frågan är väldigt känslig och vi avser inte att försätta någon i en obekväm sits. Vi tror att valet av detta sätt att ställa denna fråga kommer generera mer öppna och ärliga svar. Detta är dock inget vi på något sätt kan säkerställa men vi tar ändå ett aktivt val att göra på detta sätt.

7.4.3 Resultatdiskussion tema 4

Våra respondenter, socialsekreterare och kuratorer, hade delade åsikter om lagen som det som skall utgöra den slutgiltiga vågskålen vid beslutsfattande.

Utilitarismen talar om att det huvudsakliga vid beslut är att det som genererar mest gott, eller med andra ord gör mest nytta alternativt om inget gott kan frambringas, det som gör minst skada Timmons. M (2002). Det kan summeras som en moralisk princip om att vi alltid bör göra det som krävs för att få fram den bästa möjliga balans av lycka över olycka för alla som kommer att påverkas av de handlingar vi beslutar om Rachels. J (1999). Det är alltså återigen ett samhällsperspektiv som gör sig påmind. Vi tolkar det som socialsekreterare inte alltid kan möta individens bästa utan måste se till vad som blir den bästa lösningen för flest.

Kuratorerna är inne på utilitarismens spår så länge det inte kommer att medföra skada för individen. Vi tolkar intervju svaren från kuratorerna som så att när allt ställs på sin spets och individskada föreligger kommer lagen att få stå åt sidan. Det är målet och inte handlandet (beslutsfattandet) som är avgörande. Om vi väljer att se detta ur Kants moralteori så kan kuratorn komma att frångå det som är det rätta (handlingen), för att nå målet, det bästa för klienten. Enligt Kant är detta fel, detta då de bortser från det rätta att göra i situationen och istället väljer att se till konsekvenserna. Skulle kuratorn istället komma att följa det rätta enligt Kant, något som skulle kunna komma att upphöjas till allmän lag, är resultatet av beslutet ointressant även om individen skulle komma till skada Rachels. J (1999).

Med andra ord tar socialsekreterarna större hänsyn till de lagar och regler som samhället kallar rättvisa, medan kuratorernas svar tyder på att individen/individernas bästa inte det rätta, är det som står avgörande i ett beslutsfattande. Vilket också får stå som avslutande svar för vår frågeställning: Hur förhåller sig socialarbetaren till sin moral och vilken inverkan får den vid ett beslutsfattande?

8 Slutsats

Syftet med vår studie var att få en ökad förståelse av moralens inverkan på socialarbetaren dennes beslutsfattande. För att få en uppfattning om detta fenomen valde vi att lyfta fram socialarbetarens egna upplevelser och tankar kring moralens betydelse i deras vardagliga arbete. Vi ville nå en bredare förståelse om olika yrkesgrupper inom socialt arbete skiljer sig åt i synen på moralens betydelse i deras arbete. I vårt fall begränsade vi denna jämförelse till två yrkesgrupper inom socialt arbete, nämligen kuratorer och socialsekreterare.

Vi anser att våra respondenter har genom sina utsagor gett oss en djupare förståelse för det fenomen vi avsåg att undersöka. Detta resulterade i att vi kunde besvara våra frågeställningar. Hur förhåller sig socialarbetaren till sin moral och vilken inverkan får den vid ett beslutsfattande? Skiljer sig de två yrkesgruppernas, kuratorer och socialsekreterare, syn på moral? Hur ser socialarbetaren på den subjektiva moralen i sin yrkesroll? Lagar och reglers betydelse vid beslutsfattande?

Vi tolkade våra resultat som att det fanns skillnader mellan de båda yrkesgrupper vi studerat. Socialsekreterarna upplevde vi som samhälls och traditionsstyrda, till skillnad från kuratorerna som framstod som mer individ och inifrånstyrda.

Socialsekreterarna beskrev att de i beslutsfattande stunder, när lagen ger tydliga direktiv om hur den ska efterlevas, ses moralen ur ett utilitaristiskt perspektiv. Samhällets bästa går alltså före den enskilda individens bästa. Återigen ser vi något av en motsats i kuratorerna som oftare gick att finna i kants moralteoretiska perspektiv, där individens bästa var i fokus. Detta utan lasten av vad som bör göras efter samhällets regler.

Om moral och lag skulle ställas emot varandra är det tydligt att socialsekreterarna tar lagens sida. Vi tolkar det som att socialsekreterarna inte reflekterat över deras morals betydelse i samma utsträckning som kuratorerna. Kan detta bero på de olika arbetssituationerna de båda yrkesgrupperna befinner sig i? Ja, vi anser att så är fallet. Socialsekreterarna arbetar efter ramlagar och tydliga styrdokument som ger utrymme för tolkning inom ramarna

medan kuratorerna i större utsträckning är friare att tänka utanför ramarna. Detta tror vi kan vara den avgörande faktorn till den uppenbara skillnaden mellan dessa två yrkesgrupper syn på moral och dess betydelse.

Moral över lag?

-Ja, men även lag över moral.

Om detta arbete kommer att påverka andra får passera utan större redovisning. Vi hoppas dock att det vi kommit fram till kan vara till en grund för ett större reflekterande över den personliga moralens betydelse i socialt arbete.

9 Litterturlista

Ahlenius, Henrik (red.) (2004). *Vad är moraliskt rätt?: texter i normativ etik*. Stockholm: Thales

Bergling, Kurt (1982). *Moralutveckling: bedömning av rätt och orätt från barndom till vuxen ålder*. Stockholm: LiberFörlag

Bergmark, Åke (1995). *Prioriteringar i socialtjänsten: rättvisa och ekonomi*. Stockholm: Univ., Socialhögskolan

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Clark, Chris L. (2000). *Social work ethics: politics, principles and practice*. Basingstoke: Macmillan

Hedengren, Uriel (2002). *Dilemma: om rätt och fel, etik och moral*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur

Kohlberg L. (1969). Human development. 12(2), 93 – 120

Kvale, Steinar (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Lickona, Thomas (red.) (1976). *Moral development and behavior: theory, research, and social issues*. New York: Holt, Rinehart and Winston

Louden, Robert B. (1992). *Morality and moral theory: a reappraisal and reaffirmation*. New York: Oxford Univ. Press

Lundquist, Lennart (1988). *Byråkratisk etik*. Lund: Studentlitteratur

Lundquist, Lennart (1991). *Etik i offentlig verksamhet*. Lund: Studentlitteratur

Rachels, J (1999). *The Right Thing To Do: Basic Readings in Moral Philosophy*, 2nd Ed.. New York: McGraw Hill

Riesman, David (1999). *Den ensamma massan*. [Ny, bearb. utg.] Lund: Arkiv

Robson, C (2002). *Real World Research*, 2nd Ed. England: Blackwell Publishing

Tester, Keith (2000). *Sociologi och moral*. Lund: Studentlitteratur

Timmons, Mark (2002). *Moral theory: an introduction*. Lanham, Md.: Rowman & Littlefield

Internetkällor:

International Federation of Social Workers

<http://www.ifsw.org/en/p38000412.html>

RFSU

<http://www.rfsu.se/sv/>

Vetenskapsrådet (2000) Forskningsetiska principer inom humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning.

http://www.vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

Nationalencyklopedin

www.ne.se

Bilagor

Bilaga 1

Vinjett 1

Kille 21, Jens

Tjej 14, Anna

En kurator blir kontaktad av föräldrarna till en 14 år gammal flicka, vi kallar henne Anna, dem är oroliga över att det kan vara problem med det förhållande flickan har med en 21 årig kille, vi kallar honom Jens. Det föräldrarna oroar sig för är inte det faktum att flickan är tillsammans med just den killen, det ser föräldrarna bara att det har haft positiv inverkan på deras flicka. Föräldrarna berättar att Anna inte har haft det så lätt tidigare, hon har haft väldigt få, om ens några vänner och vid flera tillfällen varit riktigt ordentligt utstött och mobbad. Det har nu kommit till föräldrarnas kännedom att det unga paret har tagit sitt förhållande till en ny nivå och är numera även älskande. Detta är det som oroar föräldrarna och är anledningen till att kontakten med kurator togs. De båda föräldrarna har fått höra på omvägar att det som deras dotter blir utsatt för inte kan vara helt lagligt och söker nu svaren hos kurator.

Kuratoren föreslår att ett möte med det unga paret skulle vara en bra för att bilda sig en uppfattning om hur det står till.

Det unga paret kommer till mötet och samtalet kommer så sakta igång.

Anna berättar om hennes relation till hennes föräldrar och uttrycker att där finns en stor öppenhet med allt och det finns inget som hon inte känner att hon skulle dra sig för att

berätta hemma. Jens nickar instämmande. Anna blir också den som för huvudfrågan på tal och berättar att även hon och Jens har funderat på om det verkligen är "rätt" att dem har sex och fyller även i att dom faktiskt bara haft det några gånger.

Jens låter Anna tala till punkt och nickar instämmande samtidigt som han blygt försöker undvika ögonkontakt med kuratorn just vid denna känsliga fråga.

Samtalet pågår drygt en timme och det unga paret berättar öppet om både tankar och känslor. Båda de unga visar varandra stor respekt och avbryter inte varandra eller rättar varandra mitt i meningar om de inte tycker att det som sagt har stämt, men båda är noga med att uttrycka hur de själva uppfattar saker och ting.

Kuratorn gör bedömningen att det är ett sunt förhållande. Det fanns inga tecken på att någon av parterna skulle leva i förhållandet ifrån en lägre stående position än den andra. Där fanns en öppenhet både i förhållandet och även mellan Annas föräldrar.

Kuratorn såg ingen anledning till oro.

Vinjett 2

Flicka, Jennifer 17

Pojke, Emil nyss fyllda 14

En pappa kontaktar socialarbetare då han är orolig över sin sons (Emil, nyss 14 år fyllda) relation. Relationen som inletts sedan några månader sen har visats sig vara med en äldre tjej som pappan har väldigt lite kännedom om. Pappan berättar att han bara sett henne vid ett fåtal tillfälle och tycks bara vara hemma hos Emil när pappan och mamman inte är hemma. Ja, vi jobbar väl en hel del jag och min fru, fyller Emils pappa i.

En stund in i samtalet med Emils pappa berättar han att familjen nyligen flyttat in till stan efter att ha bott på landet. Emil verkar inte riktigt funnits sig bekväm än och har haft svårt att hitta nya kompisar, så när Emil berättade en dag att han skaffat sig tjej blev jag väldigt glad och lättad, säger pappan. Pappan har pratat med Emil och Emil berättade efter mycket lirande att han har ett sexuellt förhållande med Jennifer. Då flickan är så mycket äldre än Emil tycker pappan att det känns lite obekvämt att dom har ett sexuellt förhållande och han uttrycker även att han har sina funderingar på vad det egentligen är för flicka som vill ha med en unge på nyss fyllda 14 att göra.

Kurator bjuder in till samtal för Emil och Jennifer veckan därpå.

Väl dags för samtal så sitter Emil i väntrummet, själv och han ser liten och smått vilsen ut. Samtalet inleds försiktigt, Jens vrider sig obekvämt och tittar mest ner i golvet. Ibland flackar

Emil upp med blicken för att sedan så fort som möjligt sänka den igen. Samtalet går trögt och svaren från Emil blir så korta som det bara går. En halvtimme in i samtalet börjar frågorna mer beröra det huvudsakliga ämnet om Emils och Jennifers förhållande. Emil berättar kort att hon är cool, "hon tränar kampsport och allt". På frågor om de har haft sex, nickar Emil och sänker blicken. Många gånger säger han. Kuratorn frågar om Emil och Jennifer skyddar sig när de har sex. Emil säger att han inte gör det men han tror att Jennifer äter piller. Emil berättar även att han inte haft någon tjej på riktigt innan. Samtalet är slut och Emil säger hejdå med blicken sänkt innan han snabbar sig ut genom dörren.

Bilaga 2

Följebrev Vinjetter

Hej!

Vi heter Jim Adiléus och Martin Johansson, vi är två studenter vid Kristianstad Högskola. Vi går sjätte terminen på socionom programmet och skriver just nu vår C-uppsats.

Vi är mycket tacksamma för din hjälp till vår uppsats!

Syfte med vår studie är att se hur olika yrkesgrupper hanterar situationer/möten med sexuellt aktiva ungdomar, där den ena ungdomen är under 15 år och den andra ungdomen är över 15 år, med andra ord på båda sidor om byxmyndigheten.

Deltagandet är frivilligt. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt och kommer inte heller att användas i något annat syfte än för vår uppsats. I resultatet så kommer inga svar att kunna kopplas till en enskild respondent.

Vi har skrivit två påhittade fall (vinjetter) som vi skulle vilja att du gör en bedömning av utifrån din erfarenhet och de riktlinjer du har att utgå ifrån.

Vi uppskattar om Ni ger oss så utförliga svar som möjligt, detta då det ger vår studie en djupare förståelse.

Du har t.o.m. 26 maj 2010 att besvara frågorna. När du är färdig mailar eller postar du svaret till oss. Har du några frågor kan du alltid kontakta oss via telefon eller mail. Kontaktuppgifter hittar du nedan.

Jim Adiléus

Mail: adileus@telia.com
Telefon: 0733-347 600
Adress: Kung Valdemarsväg 36
291 65 Kristianstad

Martin Johansson

Telefon: 0709-901 330
Adress: Lasarettboulevarden 21B
291 33 Kristianstad

Bilaga 3

Följebrev Intervjuer

Hej!

Vi heter Jim Adiléus och Martin Johansson, vi är två studenter vid Kristianstad Högskola. Vi går sjätte terminen på socionom programmet och skriver just nu vår C-uppsats.

Vi är mycket tacksamma för din hjälp till vår uppsats!

Syftet med vår studie är att få en ökad förståelse av moralens inverkan på socialarbetarens beslutsfattande. För att få en förståelse för detta fenomen har vi valt att lyfta fram socialarbetarens egna upplevelser och uppfattningar om moralens betydelse i deras vardagliga arbete.

Deltagandet är frivilligt. Svaren kommer att behandlas konfidentiellt och kommer inte heller att användas i något annat syfte än för vår uppsats. Under arbetets gång kommer endast ovan nämnda författare till arbetet ha tillgång till personuppgifter om respondenterna. I publicerat arbete så kommer inga svar att kunna kopplas till en enskild respondent.

Samtycke till ert deltagande i vår studie lämnas till Jim Adiléus på email.

Jim Adiléus

Martin Johansson

Mail: adileus@telia.com

Telefon: 0733-347 600

Telefon: 0709-901 330

Adress: Kung Valdemarsväg 36
291 65 Kristianstad

Adress: Lasarettboulevarden 21B
291 33 Kristianstad

Handledare:

Hans Knutagård - Universitetsadjunkt i socialt arbete

E-posthans.knutagard@hkr.se

Telefon044-203825

Bilaga 4

Intervjufrågor:

Vad innebär det att vara kurator/socialsekreterare för dig?

Baserar du alla dina beslut på lagstiftningen?

Utveckla?/Ge exempel?

Har du någon gång ansett att en lag varit orättvis?

Hur hantera du den situationen?

Var tror du dina moraliska värderingar kommer ifrån?

Har din moral förändrats med åren?

Beskriv?

Är dina moraliska värderingar en måttstock för andra?

Tror du att din moral påverkar dina professionella bedömningar?

Kommer du i kontakt med unga människor (14år – 18år) i din nuvarande yrkesposition?

Kan ett barn enligt din mening ha samtycke, fatta egna beslut?

Anser du att ett barn kan ge sitt samtycke i unga tonåren (under 15år) till att ha sex.

Vad baserar du det på?

Hur ser du på ungas sexuella relation där den ena parten är under 15 år och den andra parten är över 15 år? (samtycke)

Anser du att det är någon skillnad om de unga har ett fast förhållande eller endast har en lös förbindelse?

Har du kännedom om lagen BrB 6:5 (våldtäkt mot barn)?

(Förklara om det inte finns kännedom)

Vad anser du om denna lag?

Har du haft ärenden där denna lag skulle kunna vara aktuell att åberopa?

Hur ställde/skulle du kunna ställa dig då till lagen?

Har du ett ansvar att se till att lagen efterlevs?

Anmälningsskyldighet?

Kan det bästa för klienten ibland ligga utanför lagens ramar?

Hur motiverar du det?

Om lag och din moral står emot varandra, vad skulle du prioritera?

Motivera

Bilaga 5

Brottsbalken 6:4, 5 och 6

4 § Den som har samlag med ett barn under femton år eller som med ett sådant barn genomför en annan sexuell handling som med hänsyn till kränkningens art och omständigheterna i övrigt är jämförlig med samlag, döms för våldtäkt mot barn till fängelse i lägst två och högst sex år.

Detsamma gäller den som begår en gärning som avses i första stycket mot ett barn som fyllt femton men inte arton år och som är avkomling till gärningsmannen eller står under fostran av eller har ett liknande förhållande till gärningsmannen, eller för vars vård eller tillsyn gärningsmannen skall svara på grund av en myndighets beslut.

Är brott som avses i första eller andra stycket att anse som grovt, döms för grov våldtäkt mot barn till fängelse i lägst fyra och högst tio år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om gärningsmannen har använt våld eller hot om brottslig gärning eller om fler än en förgripit sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Lag (2005:90).

Ändrad gm SFS 1969:162

Ändrad gm SFS 1978:103

Ändrad gm SFS 1992:147, ikraft 1992-07-01

Ändrad gm SFS 1994:1499, ikraft 1995-01-01, överg.best.

Ändrad 1998-06-16 gm SFS 1998:393 , ikraft 1998-07-01

NJA 2001 s. 742 Ersättning för kränkning enligt 1 kap. 3 § skadeståndslagen i lydelse före den 1 januari 2002 har...

NJA 2003 s. 313 Påföljden för en 18-åring som gjort sig skyldig till sexuellt utnyttjande av underårig har bestämts...

NJA 2006 s. 79 Frågor om den straffrättsliga bedömningen av samlag med barn under femton

år samt om ersättning för...

5 § Är ett brott som avses i 4 § första eller andra stycket med hänsyn till omständigheterna vid brottet att anse som mindre allvarligt, döms för sexuellt utnyttjande av barn till fängelse i högst fyra år. Lag (2005:90).

Ändrad gm SFS 1973:648

Ändrad gm SFS 1992:147, ikraft 1992-07-01

Upphävd gm SFS 1994:1499, ikraft 1995-01-01, överg.best.

NJA 2006 s. 79 Frågor om den straffrättsliga bedömningen av samlag med barn under femton år samt om ersättning för...

6 § Den som genomför en annan sexuell handling än som avses i 4 och 5 §§ med ett barn under femton år, eller med ett barn som fyllt femton men inte arton år och som gärningsmannen står i ett sådant förhållande till som avses i 4 § andra stycket, döms för sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i högst två år.

Är brottet grovt, döms för grovt sexuellt övergrepp mot barn till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid bedömning av om brottet är grovt skall särskilt beaktas om fler än en förgräpat sig på barnet eller på annat sätt deltagit i övergreppet eller om gärningsmannen med hänsyn till tillvägagångssättet eller barnets låga ålder eller annars visat särskild hänsynslöshet eller råhet. Lag (2005:90).